

Tilastot ovat huonoja säästökohteita

Lausuntopyyntö tilastotuotannon muutoksista (TK/2330/00.07/2024, LUKE/2820/07 00 02 00/2024)

Lausuntopyynnön kohteena olevassa Tilastotuotannon muutokset -muistiossa on kuvattu suunniteltuja muutoksia Tilastokeskuksen ja Luken budjettirahoitteiseen tilastotuotantoon, joilla pyritään turvaamaan nykyisten ja tulevien asetuspohjaisten tilastojen laadukas tuotanto tiukentuneessa taloustilanteessa. Suunnitellut muutokset ovat luonteeltaan tilastojen julkistustiheyden muutoksia, lakkautuksia, yhdistämisä ja tietosisällön supistamisia. Muistiossa muutosten arvioidaan tuovan säästöjä yhteensä noin 700 000 euroa vuosittain.

Yleiset kommentit muistioon ja sen vaikutuksiin

Koska Suomessa lukuisat talouden ja yhteiskunnan seuranta- ja tutkimusta tekevät tahot ovat riippuvaisia tilastoviranomaisten keräämistä tiedoista, voi esitetyistä tilastotuotantoon tehtävistä heikennyksistä aiheutua merkittävää vahinkoa suhteessa niistä koituviin vähäisiin kustannussäästöihin. Tämän vuoksi suhtaudumme näihin muutoksiin lähtökohtaisesti kriittisesti.

On kuitenkin tapauskohtaista, missä määrin tietyn tilaston lakkauttamisesta aiheutuu merkittävää vahinkoa tietopohjalle. Mikäli lakkautettava tilasto perustuu esimerkiksi yksilö- tai yritystason rekisteriaineistoon, jonka tuottamista jatketaan ja joka on saatavilla tutkimuskäyttöön, voi tiedon tuotanto usein jatkua ulkopuolisten tutkimusorganisaatioiden toimesta. Tällöin lakkauttamisesta ei todennäköisesti aiheudu suurta vahinkoa. Mikäli tilasto ja sen pohjalla oleva esimerkiksi kyselypohjainen tiedonkeruu puolestaan lakkautetaan yhtä aikaa, voi vahinko olla merkittävä. Tällaisten vahinkojen laajuutta on vaikea arvioida etukäteen, koska tilastoilla saattaa olla tulevaisuudessa ennakoimattomia käyttötarkoituksia.

Esimerkiksi Etlä, Labore ja E2 laativat Suomen nykyisen hallituksen ohjelman mukaisen TYÖ2030 – kehittämisohjelmaan kuuluvien tulevaisuusvuoropuhelujen osana viime keväänä elintarvikealan tulevaisuutta koskevan selvityksen, jossa hyödynnettiin mm. ravintotasetilastoa. Tämän selvityksen laatu olisi heikentynyt, jos ehdotettuihin tilastotuotannon muutoksiin kuuluva päätös ravintotasetilaston lopettamisesta olisi toteutettu aikaisemmin. Jos ehdotetut tilastojen lakkautukset johtavat tulevaisissa tutkimuksissa ja selvityksissä tarvittavien aikasarjojen katkeamiseen, tällaiset lakkautuksista aiheutuvat mutta tällä hetkellä tuntemattomat vahingot voivat olla huomattavia suhteessa niiden avulla saavutettujen varsin pieniin kustannussäästöihin.

Arviomme mukaan esitettyjen muutosten kokonaisvaikutus yhteiskunnan tietopohjaan on luultavasti vähäinen. Esityksessä on kuitenkin mukana selvästi haitalliseksi arvioimiamme toimenpiteitä (työolotilaston lakkautus) ja myös joitain puollettavia toimenpiteitä, joita kommentoimme tarkemmin seuraavissa kohdissa.

Kommentit aihealueen 1. Talous ja globalisaatio tilastojen muutoksiin

Taloutta ja globalisaatiota koskevien tilastojen julkaisu- ja tiedonvälityksen vähentäminen voi olla perusteltu tehostamistoimi etenkin sellaisissa tapauksissa, joissa samat tiedot julkaistaan alustavina ja lopullisina kaksi kertaa vuodessa.

Kansantalouden tuottavuusmittarit -tilasto poikkeaa miltei kaikista muista Tilastokeskuksen tuottamista tilastoista sikäli, että se esittelee yksittäisen matemaattisen mallin (työn tuottavuuteen vaikuttavia tekijöitä kuvaavan kasvulaskennan) tuloksia eikä vain niitä tilastollisia tosiseikkoja, jotka toimivat mallilaskelmien perustana. Kansantaloutta kuvaavien matemaattisten mallien Suomeen soveltaminen ei kuulu Tilastokeskuksen ydintehtäviin. Tilastokeskuksen tekeminä kasvulaskennan alaan kuuluvat mallilaskelmat voivat olla suorastaan haitallisia, jos ne saavat osan kansalaisista, tutkijoista ja muista tietoa tarvitsevista uskomaan, ettei työn tuottavuuskehitykselle olisi olemassa vaihtoehtoisia ja kasvulaskennan tuloksista poikkeavia tuloksia tuottavia malleja. Tämänhetkisistä säästötarpeista riippumattomista syistä Tilastokeskus voisikin harkita kansantalouden tuottavuusmittarit -tilaston lakkauttamista.

Kotitaloustuotannon arvo -tilaston lakkauttamisella voi sen sijaan olla merkittäviä negatiivisia vaikutuksia, koska tilasto tarkastelee talous- ja yhteiskuntatieteiden näkökulmasta tärkeää aihetta. Sikäli kun tilaston lopettamista voidaan perustella, perusteena voisi olla kotitaloustuotannon arvonnittamisen vaikeus.

Kommentit aihealueen 3. Yhteiskunta ja yhdenvertaisuus tilastojen muutoksiin

Labore vastustaa ehdottomasti Tilastokeskuksen työolotutkimuksen lakkauttamista. Työolotutkimus on kansainvälisesti verrattuna ainutlaatuinen ja korkeatasoinen aineistokokonaisuus, jota on kerätty vuodesta 1977 lähtien. Se on koko palkansaajakuntaa edustava kyselytutkimus, jonka avulla seurataan työoloja ja niiden muutosta palkansaajien näkökulmasta. Työolot käsitteenä sisältää niin fyysiset, psyykkiset kuin sosiaaliset työympäristötekijät. Lisäksi tutkimus sisältää tietoa muun muassa työn ja perheen yhteensovittamisesta, palkansaajien eläkeaikeista ja työhistoriasta. Näin ollen se tuottaa hyvin monipuolista tietoa palkansaajien työoloista. Samoina tutkimuksesta toiseen pysyvien kysymysten ohella työolotutkimuksen sisällössä on otettu huomioon työelämän uudet nousevat teemat. Vastaavaa, monipuolista tietoa suomalaisesta työelämästä ja sen muutoksista ei ole saatavilla mistään muusta aineistosta ja siksi se on korvaamaton aineisto tutkijoille. Siksi on ensiarvoisen tärkeää turvata tämän aineiston rahoitus ja jatkuvuus. Työolotutkimuksen aineistot ovat aktiivisesti ja hyvin laajasti monitieteisessä tutkimuskäytössä suomalaisessa työelämäntutkimuksessa. Työolotutkimus tarjoaa myös suoraan tietoa julkiseen keskusteluun suomalaisen työelämän tilasta. Työolotutkimuksella ja siihen pohjaavalla tutkimuksella on ensiarvoisen tärkeä merkitys työelämän kehittämistyön, työelämäpolitiikan ja päätöksenteon tukena.

Helsingissä syyskuun 20. päivänä 2024

Tuomo Suhonen
tutkimusjohtaja

Merja Kauhanen
johtava tutkija

Ilkka Kiema
tutkimusohjaaja

